

مجله‌ی "Historia"، از نشریاتی است که در کشور فرانسه منتشر می‌شود و در بر دارنده‌ی مطالب جالب توجهی درباره‌ی آموزش تاریخ است. مطلب حاضر از شماره‌ی ۶۴۵ این نشریه گرفته شده است. در این نوشته، نکاتی درباره‌ی وضعیت درس و کتاب تاریخ در فرانسه، هدف‌های آموزشی، نظرات دانش‌آموزان، و چند نکته‌ی دیگر آمده که امیداست، مطالعه‌ی آن برای دبیران محترم تاریخ سودمند باشد.

تغییرات درس تاریخ در فرانسه

بیش از بیست سال از ترسیم خطوط اصلی آموزش درس تاریخ، در مدرسه‌های راهنمایی و دبیرستان‌های فرانسه می‌گذرد و اکنون وقت آن رسیده است که مورد نقد و بررسی قرار گیرد و احياناً تغییراتی در آن اعمال شود.

در مدرسه راهنمایی

کلاس	هدف‌های آموزشی	مجموعه (دوره‌های تاریخی)	مراحل اصلی
اول	آشنایی با تاریخ روزی‌ها، مهم، نزدیک کردن تاریخ با جغرافیا، دادن پیش و نوباتی شرح وقایع به دانش‌آموزان و ایجاد مهارت در مطالعه‌ی اسناد (متن، تصویر و پنهان).	جهان باستان	پایتخت کشورهای و خط، مصر (فرعون)، خدایان و پیمانگان، قوم بن اسرائیل، یونان (اولاد یک فرهنگ، آتن و اسکندر کبیر)، روم (از جمهوری تا امپراتوری)، اولین مسیحیت، و پایان امپراتوری روم غربی.
دوم	در نظر گرفتن سه مرحله‌ی مهم از تاریخ جهان غرب در قرن‌های نهم، سیزدهم و شانزدهم. برنده‌ها نکتی بر وقایع تاریخی، اسناد و نقشه‌ها هستند.	فرود وسط و شروع عصر جدید	از امپراتوری روم تا قرن وسط (امپراتوری، روم شرقی، جهان اسلام و امپراتوری کارولینگی)، مسیحیت غربی (کلیسا، گروه‌های سیاسی و جامعه و سلطنت فرانسه از قرن ۱۰ تا ۱۵)، شروع عصر جدید (اصول مذهب اومانیستی، رنسانس، اصلاحات و نهادهای فرانسه در قرن ۱۶).
سوم	دانش‌آموزان باید فرهنگ تاریخی واقعی را به دست بیآورند. وقایع تاریخی مهم فقط یادآوری یک روز از سال نیستند. آن‌ها با وقایع شکل‌گیری تمدن بشری در ارتباط قرار می‌گیرند.	از آغاز عصر جدید تا امروز	قرن معده و هیجده (اورپای ملون، پادشاهی اسپانیا در فرانسه و زیر سؤال بردن استبداد)، دوره‌ی انقلابی (۱۸۱۵-۱۷۸۹)، در انقلاب، مراحل اصلی انقلاب کبیر فرانسه و تحولات اروپا (اروپا و گسترش آن در قرن ۱۹ (عصر صنعتی شدن - جنبش‌های آزادی‌خواهی واقعی - تقسیم جهان بر فرانسه ۱۸۱۵ تا ۱۹۱۴).
چهارم	بر پایان کلاس چهارم، دانش‌آموزان باید قادر به درک جهانی باشند که در آن زندگی می‌کنند. آموزش تاریخ جهان از سال ۱۹۱۴ تا امروز، جز برنامه‌ی دانش‌آموزان است و نتیجه‌گیری مبتداه در آموزش تاریخ آغاز می‌شود. رابطه‌ی تاریخ و جغرافیا نیز نتایج‌گذار می‌شود.	دهه‌های امروز	سال‌های ۱۸۲۵-۱۸۱۶، جنگ‌های ناپلئونی، نوزدهمین جنگ جهانی اول - روسیه‌ی استالین و چرخش اقتصادی دهه‌ی ۱۹۲۰ و جنگ جهانی دوم (شکل‌گیری و تشکیل نظامی کنونی (دموکراسی، رشد اقتصادی، رشد جمعیتی، جنگ سرد و آزادی مستعمرات، قدرت‌های اقتصادی کلان و تاریخ فرانسه از ۱۹۲۵).

از اوایل دهه‌ی ۱۹۸۰، در فرانسه هیچ‌گونه تغییری در درس تاریخ در دوره‌های راهنمایی و دبیرستان به وجود نیامده است. نه این‌که همه‌ی دست‌اندرکاران (وزیر، شورای ملی برنامه‌ریزی، بازرسی کل و دبیران) دارای یک نوع دیدگاه بوده‌اند، بلکه هماهنگی بین آن‌ها در حدی بوده است که تغییرات برنامه‌ها، جزئی و حاشیه‌ای بوده‌اند.

ژان لویی نامبیرینی، بازرسی کل تعلیم و تربیت ملی و عضو گروه تاریخ در «وزارت آموزش ملی» می‌گوید: «هدف‌های آموزشی، علمی و فرهنگی بسیار خوب تهیه شده، مطالب درس‌ها به دقت پایه‌ریزی شده، و درک سه مقوله‌ی تاریخ فرانسه، تاریخ اروپا و تاریخ جهان، بالاخره روش‌های آموزشی، به وضوح شرح داده شده‌اند.» در دوره‌ی راهنمایی سعی شده است، وقایع زیربنایی تاریخی، از دیدگاه زمان وقوع حوادث تاریخی برای شاگردان تعریف شوند، ولی در دبیرستان، بسته به اهمیت و نقش حوادث تاریخی، به آن‌ها پرداخته می‌شود. در این دوره، اصلاحات‌هایی (۱۹۷۶) که به علت گستردگی آن (واحد‌های درسی)، باعث خشم آموزگاران شده بود، به کلی مردود شمرده شد.

ژان لویی نامبیرینی اضافه می‌کند: «ما در نظر نداریم مورخ تربیت کنیم، بلکه قبل از هر کار می‌خواهیم، نسل‌هایی تربیت کنیم که به موقعیت خودشان در جهان امروز واقف باشند و همچنین دارای روحیه‌ی باز نسبت به دیگران باشند.»

در این فرایند، مطالعه‌ی داستان‌ها، گزارش‌ها و اسناد هم ضروری است. طی سال تحصیلی، محتوای درس کلاس دوم، بدنه‌ی اصلی درس تاریخ را تشکیل می‌دهد. دانش‌آموزان عناصری از تاریخ را به خاطر می‌سپارند که تا پایان تحصیلات متوسطه باید آن‌ها را با روش‌های متفاوتی تجزیه و تحلیل کنند. از آن‌ها می‌خواهند، برای ترکیب این مطالب بسیار تلاش کنند. مسیر تحصیل، بر اساس این برنامه‌ها که به مدت هفت سال زنجیره‌وار به هم پیوسته‌اند، مشخص می‌شود.

درس تاریخ در کشور فرانسه

هنگامی که وزیر دستورات خود را صادر می کند، شورای ملی برنامه ریزی در بخش نامه های، جهت گیری برنامه را مشخص می کند تا طبق آن، گروه تخصصی تاریخ (متشکل از دانشگاهیان و معلمان متوسطه)، به تهیه محتوای خاص هر درس بپردازند. پیرسازه، می گوید: «مطمئناً بعضی از وزیران نسبت به بعضی دیگر، به برنامه ها علاقه مندترند. ولی آیا این حرکت حول یک محور است؟ باید به فکر یکپارچگی برنامه ها در طول دوران آموزشی، یعنی از ابتدایی تا دیپلم بود.» دستورات وزارتخانه و بخش نامه ها شاید اغلب جالب و فریبنده باشند، اما همان گونه که اوپر تیزون، رئیس «انجمن استادان تاریخ و جغرافیا» تصریح می کند، این دستورات و بخش نامه ها اختلاف فاحشی با واقعیات دارند: «واقعیت این است که برای بسیاری از دانش آموزان، درک و دریافت توده ی عظیمی از اطلاعات، در زمانی کم، و به خصوص ترکیب کردن آن ها با یکدیگر، غیرممکن است.» مشکل دیگر، تکرار بیش از حد برنامه های درسی تاریخ است که به شکل ناهمگونی برای دانش آموزان مطرح می شود. و بالاخره این که برنامه ریزان ساعات درسی را به طور مرتب کاهش می دهند. یک ساعت تاریخ در هفته که هم اکنون در دوره ی راهنمایی تدریس می شود، برای رسیدن به نتیجه ای قابل قبول، بسیار کم است. تجربه نشان داده است که در دبیرستان بر خلاف دوره ی راهنمایی، انقطاع مطالب (بیش تر از سال دوم به بعد)، در یادگیری مطالب تأثیری ندارد. مثلاً ساعات درس تاریخ در رشته ی تجربی کم تر از رشته ی ادبیات است و گرچه دانش آموزان رشته تجربی با تأکید بیش تر بر ریاضیات روبه رو هستند، اما فرصت پیگیری خوب درس تاریخ را نیز دارند. در حال حاضر، حدود ۴۰ هزار دبیر در مدارس راهنمایی و دبیرستان به تدریس تاریخ مشغولند. در ۲۰ سال اخیر، تعداد معلمان ۳۰ درصد بیش تر شده است. چون ۸۰ درصد دبیران لیسانس تاریخ هستند و فقط ۲۰ درصد آن ها جغرافیا خوانده اند، و تدریس هر سه درس تاریخ، جغرافیا و تعلیمات مدنی بر عهده ی آن ها است، اغلب به آموزش تاریخ بیش از دو درس دیگر توجه می شود.

هر ساله بین ۸۰۰ تا ۱۰۰۰ دبیر تاریخ و جغرافیا به استخدام وزارت آموزش و پرورش فرانسه درمی آیند. معمولاً دبیران از وسایل کمک آموزشی مثل فیلم های مرکز اسناد آموزشی و لوح های فشرده، به همراه گردش های علمی استفاده می کنند و دانش آموزانی که رایانه دارند، از اینترنت هم بهره می گیرند. ولی بسیاری از دبیران، به علت حجم بالای اطلاعات انباشته شده در سایت های اینترنتی، آن هم بدون هیچ طبقه بندی مشخصی، به استفاده از این سایت ها علاقه ای ندارند. در حالی که برای دانش آموزان، راهیابی به جهان اطلاعات علاوه بر جنبه های آموزشی، سرگرم کننده هم هست. البته نمی توان کتمان کرد که بسیاری از دبیران از ضعف دانش آموزان خود نه تنها در تاریخ، بلکه در نگارش ساده نیز شکایت دارند.

گواهی نامه ی جدید کلاس های راهنمایی اعتراض به امتحان تاریخ

از ششم سپتامبر ۱۹۸۵، ۱۲ سال بعد از حذف گواهی نامه ی تحصیلی سیکل اول، گواهی نامه ی پایان دوره ی راهنمایی به دانش آموزان اعطا شد. با وجود تغییراتی که در سال ۲۰۰۰ در این گواهی نامه صورت گرفته، باز هم گروه زیادی از دبیران، به خصوص در مورد امتحان تاریخ، با آن مخالفت کرده اند. سؤالات خیلی ساده، تلاش برای پاسخ های موشکافانه و تحلیلی، و تقسیم بندی نامناسب ضریب نمره ی موارد گوناگون امتحان، مورد اعتراض بیش تر دبیران قرار گرفته است.

نمره ی سؤالات امتحانی بدین صورت تقسیم بندی می شود: یک سؤال انتخابی تاریخ یا جغرافیا (۱۸ نمره)، یک سؤال تعلیمات مدنی (۱۲ نمره)، پر کردن نقشه (تعیین موقعیت جغرافیایی، ۶ نمره)، و سرانجام سؤال تشریحی کتبی (۴ نمره). می دانیم که نباید کسی را ناامید کنیم، اما این هم حلدی دارد. در امتحان آخر سال، بسیاری از امتحان گیرندگان از دیدن دانش آموزانی که امتحان دو ساعته را در کم تر از یک ساعت تمام کردند، متعجب شدند. توقع نوشتن چند پاراگراف مستدل توسط دانش آموزان با آن اطلاعات ناقصشان، از نظر اغلب دبیران بسیار غیرمنطقی است. واقعاً در سال های اخیر، جواب های سؤالات تاریخ و جغرافی به نوشتن چند جمله ی ساده یا حتی نقل کامل متن کتاب کلمه به کلمه، تنزل کرده است.

محتوای سؤالات	میان نمره ی
۱- ۳۰٪ سؤالات با خصوصیت مشخص برای هر فصلی از برنامه ی درسی است. این یک هدف بیش از حد بلندپروازانه برای دانش آموزان است که به تنها باید تاریخ این واقع را حفظ کنند. بلکه باید قدرت تحلیل و تمیز و تمایز هم داشته باشند. در حالی که بسیاری از آن ها به نوشتن یک متن ابتدایی هم دچار مشکل هستند.	میان نمره ی
۲- ۳۰٪ سؤالات با خصوصیت مشخصی برای هر فصل است. این سؤالات به گونه ای طراحی شده است که دانش آموزان باید با استفاده از وسایل کمک آموزشی مثل توپم یا رولینگ چانگه بسیار مهین فار. هر چند هدف تدریس، آموزش روح عقاید و تفریبات دوره ی نوجوانان است، ولی معلم نباید از تأکید بر شخصیت ها و اصداف ها بهم داشته باشد.	میان نمره ی
۳- ۳۰٪ سؤالات با خصوصیت مشخصی برای هر فصل است. این سؤالات به گونه ای طراحی شده است که دانش آموزان باید با استفاده از وسایل کمک آموزشی مثل توپم یا رولینگ چانگه بسیار مهین فار. هر چند هدف تدریس، آموزش روح عقاید و تفریبات دوره ی نوجوانان است، ولی معلم نباید از تأکید بر شخصیت ها و اصداف ها بهم داشته باشد.	میان نمره ی
۴- ۱۰٪ سؤالات با خصوصیت مشخصی برای هر فصل است. این سؤالات به گونه ای طراحی شده است که دانش آموزان باید با استفاده از وسایل کمک آموزشی مثل توپم یا رولینگ چانگه بسیار مهین فار. هر چند هدف تدریس، آموزش روح عقاید و تفریبات دوره ی نوجوانان است، ولی معلم نباید از تأکید بر شخصیت ها و اصداف ها بهم داشته باشد.	میان نمره ی

کلاس	محتوای آموزشی	موضوع	مراحل امتحان
اول	با محوریت برهه های تاریخی مهم؛ برنامه به ابعاد سیاسی و فرهنگی و پیشرفت های تحولات دانشگاهی توجه خاص دارد.	پایان های قضایی مناظر	شهرت و شهرتیش در آن و در اسپرانتو دوم، پیمان و گسترش مساحت، نقشه مادرانه در قرن ۱۲، اصول عقاید اومانیستی و رنسانس، و دوره ی انقلابی اروپا در سال های ۱۷۹۰ تا نیمه ی قرن ۱۹.
دوم	برنامه، جامع بودن خود را حفظ می کند و در تحلیل مطالعه ی محورهای اساسی، استفاده از روش را بیش از آنکه از یک مجموعه اطلاعات مورد نظر قرار می دهد. مطالعه ی دقیق تاریخ فرشته قدم دارد.	جهان از نیمه ی قرن ۱۹ تا سال ۱۹۳۹	تمدن صحرای حوضی از نیمه ی قرن ۱۹ تا سال ۱۹۳۹، ملت ها و حکومت ها، از نیمه ی قرن ۱۹ تا جنگ جهانی اول (۱۹۱۴) و تا جنگ دوم جهانی (۱۹۳۹ تا ۱۹۴۵).
سوم	محوریت درس ها حول بحران ها حفظ با تامل اکثر واضح تحولات بزرگ و حذف حوادث کوچک. وسعت برنامه، نگرش تحلیلی موضوعات طرح شده را می طلبد.	جهان از ۱۹۳۹ تا امروز	جنگ جهانی دوم، جهان از سال ۱۹۳۵ (تعلیمات اقتصادی، روبرو شدن قدرت های بزرگ و پیدا شدن جهان سوم) و فرانسه از سال ۱۹۴۵.

تناقض

آیا آموزش درس تاریخ در دبیرستان مناسب است؟

برنامه‌ها، ساعات تدریس، محتوای آموزشی و دادن نگرش جهانی به دانش آموز در برنامه‌های دوره‌ی راهنمایی و دبیرستان چه گونه است؟ آیا این تدریس رضایت‌بخش است؟ در پاسخ به این سؤال، مدیر برنامه‌ریزی وزارت آموزش و پرورش (پیرسازه) می‌گوید: «آری»، اما یک نویسنده و دبیر تاریخ (اوره لوکسردو) می‌گوید: «نه!»

ما مورخ تربیت نمی‌کنیم، بلکه شهروندانی تربیت می‌کنیم که با درک گذشته به فهم بهتر حال می‌رسند. هیچ‌کس جایگاه اساسی درس تاریخ را در برنامه‌های دوره‌ی راهنمایی و دبیرستان زیر سؤال نمی‌برد. کاستن ساعات که شامل همه‌ی مواد درسی می‌شود، در راستای تحولی کلی و پیشروست. از ۱۵ سال پیش، هرکس که به مقام وزارت رسید، هدفش متمرکز کردن برنامه‌ها روی اصول بنیادین بوده است: ساعت کم‌تر برای آموزش بهتر، و آزاد ساختن زمان، برای یادگیری به صورت کارفردی. کسانی که به کم کردن ساعات، که باعث کم شدن سطح توقعات می‌شود، اعتراض می‌کردند، اغلب همان افرادی بودند که برنامه‌های تاریخ را خیلی سنگین می‌دانستند.

مسئله بدیدان شده است. کاستن ده موضوع به پنج موضوع، مشکلی را حل نمی‌کند: در عرض یک سال، پرداختن به موضوعاتی چون: «از اقوام گل تا امروز» یا فقط «انقلاب فرانسه» نیز می‌تواند به نظر سنگین بیاید. آنچه در درجه اول اهمیت دارد، هدف‌هایی است که در هر سطحی توقع داریم و بعد مطالبی که امیدواریم واقعاً هم یاد بگیرند. باید شهامت داشت و موضوعاتی را که بسیار مهم هستند، بر آن‌هایی که اهمیت کم‌تری دارند ترجیح داد.

به پیوستگی آموزش از دوره‌ی ابتدایی تا دبیرستان باید اندیشید و جهت‌گیری باید طوری باشد که در آن، سن دانش‌آموزان مورد توجه قرار گیرد و از تکرارهای بی‌پایان هم پرهیز شود. در مدرسه‌ی ابتدایی، هدف، ارائه‌ی چند تصویر مشخص و تعدادی نشانه‌ی فرهنگی از دوره‌های مهم تاریخی است. اما دوره‌ی راهنمایی باید مسیری دنباله‌دار از تاریخ گذشته‌ی بشریت، از خلقت تا امروز را ارائه کند و این پایه‌ای ضروری است تا برای دبیرستان امکان نزدیک شدن به واقعیت‌های تاریخی را با روشی اندیشمندانه‌تر فراهم آورد. برنامه‌های متوسطه‌ی سال ۱۹۹۵ که در سال ۲۰۰۱ اصلاح شده‌اند، به خوبی با این تصمیم ارتباط دارند: دانش‌آموزان به طور اساسی، جهان معاصر و دموکراسی آنتی‌ها تا اروپای نیمه‌ی اول قرن ۱۹ را با بررسی تحولات و شکست‌ها در عقیده‌های مردم در زمینه‌های فرهنگی اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مطالعه می‌کنند. قطعاً ارائه‌ی این برنامه‌ها آسان نیست، ولی از نقطه نظر کلی یک موفقیت محسوب می‌شود. برنامه‌های دو سال آخر هم در همین جهت هستند، ولی بدون شک باید این جهت‌گیری را تقویت کرد.

به خاطر داشته باشیم که ما مورخ تربیت نمی‌کنیم، پس اگر می‌خواهیم قطعاً پژوهش‌های تاریخی را مدنظر داشته باشیم، نمی‌توانیم آن‌ها را در متن برنامه‌های درسی وارد کنیم. ما شهروندانی تربیت می‌کنیم که باید از خلال محفوظات خود و با درک گذشته، واقعیت‌های حال را بهتر دریابند. روش آموزش فرانسه، عمیقاً با اعتقاد به وجود فرهنگی مشترک در همه، به

ساعات	نظریه‌ی مؤلفان
سه ساعت در هفته برای تاریخ و جغرافیا، به اضافه‌ی نیم ساعت کار گروهی.	انتخاب شش دوره‌ی برگزیده، متناسب به نظر می‌آید. از آغاز سال ۲۰۰۱ باید ساعاتی می‌شده است. تمرین نقدنویس در کلاس دوم متوسطه، مطمئناً در توان تمام دانش‌آموزان نیست.
چهار ساعت در هفته برای گروه‌های تجربی و انجمن و دو ساعت و نیم برای گروه علوم	به دلیل گستردگی موضوعات، امکان ناهنده گرفتن بعضی از دروس‌ها وجود نخواهد داشت. به نظر می‌رسد که این برنامه‌ها، پیوستگی‌های برهه‌های تاریخی را مدنظر قرار می‌دهد. در حالی که شاید باید بیشتر روی وقایع گسست برهه‌های تاریخ تأکید می‌کرد. در این جا به تاریخ اجتماعی کم‌اهمیت داده شده است، در صورتی که موضوعات مورد مطالعه با آن بسیار در ارتباط هستند.
چهار ساعت در هفته برای گروه انجمن و سه ساعت برای گروه تجربی	همانند کلاس اول، برنامه‌ی سال آخر بسیار سنگین است. نزدیک شدن امتحان دیپلم، پیش‌تر دانش‌آموزان را وادار به «درس خواندن برای گرفتن مدرک» می‌کند. لازم می‌شود، به آن‌ها دیدگاه سنجیده‌ای از تاریخ نشان داده شود. این که یادگیری تاریخ به زمان نیاز دارد.

دست‌نامه‌های خودآموز تاریخ در بوته‌ی آزمایش

تصویرهای فراوان، وضوح و اختصار متون، متدولوژی مشخص، و تمرین همراه بازی. این مشخصات کلی خودآموزهای تاریخ است که مجله‌ی «هیستوریا» آن‌ها را با دقت بررسی کرده است.

انتشارات «آشت»، کتاب جدیدی را در سال ۲۰۰۰ برای کلاس اول راهنمایی پیشنهاد کرده است. این کتاب طبق معمول با روشی سنتی، شامل مبدأ تحول دوران‌های بارز تاریخی، به منظور سهولت در حفظ کردن، ارائه شده است. بعد از بیان موضوع اصلی، متن درس‌ها، و سپس قسمتی با عنوان «دانستنی‌ها» که مطلب را بیش‌تر توضیح می‌دهد، آمده است. یک صفحه تمرین و یک صفحه‌ی دیگر هم برای مطالعه‌ی آزاد و معرفی منابع بیش‌تر در مورد موضوع درس در نظر گرفته شده است. این مجموعه، به صورت ترکیبی، زنده، رنگارنگ و خوانا، با ترکیب‌بندی دقیق و متوازن، در قالب پاراگراف‌های کوتاه و شماره‌گذاری شده برای وضوح بیش‌تر، همراه با تصویرهای منطقی و مرتبط عرضه شده است.

این انتشارات، همچنین مجموعه‌ای شامل برنامه‌های راهنمایی و دبیرستان تهیه کرده است. دقت و تنوع در تمام این کتاب‌ها رعایت شده است. از اول تا چهارم راهنمایی، در ابتدای هر فصل کتاب، دو صفحه مقدمه آورده شده است. هر درس شامل متن ساده و مختصری است که در آن، مطالب حفظ‌شدنی بیان و با تصویرها و طرح‌سؤالاتی برای جلب توجه دانش‌آموزان همراه است. یک سند تاریخی و تجزیه و تحلیل یک موضوع، هر فصل را از فصل قبلی متمایز می‌کند. چند صفحه نیز برای آمادگی امتحان نهایی دوره‌ی راهنمایی در پایان هر کتاب ضمیمه شده است.

سه جلد کتاب دبیرستان هم از همین اصول پیروی می‌کنند. در ضمن صفحاتی به نام «راهکار»، برای آماده‌سازی آزمون‌های تفسیر و انشا و همین‌طور صفحاتی با عنوان «خلاصه‌ی درس» که نکات مهم درس‌ها را مرور می‌کنند، ضمیمه شده‌اند. در دست‌نامه یا خودآموز سال آخر دبیرستان، صفحات تحلیل سندها، مرور درس و موضوعاتی برای پژوهش و مطالعه‌ی تکمیلی، ارائه شده‌اند.

انتشارات «بورداس»، با کتابی که برای کلاس اول راهنمایی طراحی کرد، به خاطر تفاوت چشمگیری که این کتاب با کتاب درسی موجود مدرسه‌ها داشت، همه را غافلگیر کرد.

عنوان عامل پیوند دهنده و ضامن پیوستگی اجتماعی مردم فرانسه، پیوند دارد. کم تر کشوری است که بین مدرسه و جمهوری، ارتباطی چنین تنگاتنگ شناخته باشد. به همین دلیل است که مردم ما همیشه، مخالف کم رنگ شدن مقوله‌ی «ملیت» در برنامه‌های آموزشی هستند. گرچه در عین حال باید چارچوب کلی را قابل انعطاف نگه داشت تا امکان پیشرفت‌های لازم وجود داشته باشد.

آیا تاریخ دوره‌ی متوسطه مناسب است؟

این پرسش بسیار مناسب و به جا است، زیرا یک سال می‌شود که مسؤولان وزارتخانه، برنامه‌ی تاریخ متوسطه را کمی تغییر داده‌اند. دبیران تاریخ و جغرافیای دبیرستان باید برای دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه‌ی خود توضیح دهند که برنامه‌ی تاریخی شان که جدیداً مورد تصویب قرار گرفته، در سال ۱۹۹۹ «سبک تر» شده است... یعنی به صورت خیلی دموکراتیک، به دبیران آزادی داده شده که از «دموکراسی آتن» در قرن پنجم قبل از میلاد، و «شهرنشینی در امپراتوری روم» در قرن دوم میلادی، یکی را حذف کنند. مشاهده می‌شود که در برنامه‌ی قبلی، به راحتی از روی هفت قرن می‌پریدیم. اکنون این برنامه برای دانش‌آموزانی که از راهنمایی می‌آیند و دنیای معاصر، (از ۱۹۱۴ تا به امروز) را آموخته‌اند، شوک سختی محسوب می‌شود. برنامه‌ی کلاس اول راهنمایی که شامل یونان باستان (به خصوص آتن) می‌شد، بسیار دوردست است.

آیا منطقی است که شاگردان را وادار کنیم، با الهام از مثال‌هایی درباره‌ی آتنی‌ها و یارومی‌ها، در مورد مفهوم شهرنشینی تفکر کنند، بدون این که تقریباً هیچ شناختی از تاریخ باستان داشته باشند؟ خلاصه کردن تاریخ باستان یونان و لاتینی در حد مفاهیم امروزی دموکراسی و شهرنشینی، در واقع با هدف منحرف کردن افکار دانش‌آموزان از درک این واقعی است که ورای این افکار رایج، بیش دیگری به دنیا وجود دارد. از سوی دیگر، می‌توان تأسف خورد که «سبک کردن» حجم درس باعث حذف تاریخ مربوط به دو تفکر موازی «باستان» در مورد حقوق شهرنشینی می‌شود. می‌توان شرط بست که بیش تر معلمان، تدریس آتن

را به روم، که تدریس آن مشکل تر است، ترجیح خواهند داد. با هدف خلاصه کردن درس تاریخ، به تاریخی مبهم می‌رسیم که بیش تر به شکل تعلیمات اجتماعی درمی‌آید و بر خلاف تصورات مردم، معلمان هیچ وقت دست از آموزش آن از کلاس‌های اول تا چهارم راهنمایی برنداشته‌اند. شاهد این مدعا را در عکس العمل دانش‌آموزان می‌بینیم که کمبود مراجع تاریخی دارند و معنای سؤالات مطرح شده را نمی‌دانند. در نتیجه، کاملاً به این درس بی‌علاقه می‌شوند و بر عکس، بیش تر به بعضی از متون رسمی مربوط به اواخر قرن ۱۹ که اطلاعات تاریخی کمی دارند، «چنگ می‌زنند».

یادمان باشد که هدف از این برنامه، مطالعه‌ی زیرساخت‌های جهان معاصر است. تصور کنید که دانش‌آموزان متوسطه بیش تر از دو هزار سال تاریخ را به صورت ضربتی طی کرده‌اند: بعد از مطالعه‌ی آتن یا روم و سپس پیدایش مسیحیت، ناگهان خود را چند هزار سال بعد در مدیترانه‌ی قرن ۱۲ می‌بینند؛ یعنی جایی که سه تمدن بزرگ (مسیحیت، قبطی (مصر) و اسلام) رو در روی یکدیگر قرار می‌گیرند. بلافاصله بعد از آن هم، دوره‌ی رنسانس و اصالت انسان در قرن ۱۶ مطرح می‌شود (چون تشکیلات آموزشی رنسانس قرن ۱۲ را کاملاً انکار می‌کند). سپس برای خاتمه، تاریخ انقلاب‌های قرن‌های ۱۸ و ۱۹ را می‌خوانند.

اگر هدف، تحریک تفکر روی ارزش‌های مردم‌سالاری بود که زیربنای جامعه را تشکیل می‌دهند، آیا مناسب تر نبود که مثلاً برای قرون وسطا، موضوع مطالعه‌ی دیگری مثل جوامع شهری و جوامع روستایی را انتخاب می‌کردیم؟ در هر صورت، مسأله‌ی انتخاب موضوع در برنامه‌ها باز هم مطرح خواهد شد. مگر در دست نوشته‌ی از سال ۱۹۳۱، نمی‌خوانیم که: «بحران تدریس تاریخ وجود دارد و بچه‌ها باید به تاریخ علاقه مند شوند؟ اگر در زمان اتحادیه‌ی اروپا (۱۵ کشور)، دیگر مسأله‌ی تدریس «یک تاریخ ملی» وجود ندارد و از دانش‌آموز می‌خواهیم، تنها «یک شهروند وظیفه شناس و سربازی باشد که اسلحه‌اش را دوست دارد»، و وزارت آموزش و پرورش می‌خواهد شهروندان اروپایی (و نه کشوری) تربیت کند، باید بتوان فرمولی برای پر کردن شکاف بین گذشته و حال پیدا کرد.

au collège

Classe	Vissés pédagogiques	Contenus	Principales étapes	Horaires par an	Niveau de la rédaction
6 ^e	L'acquisition des repères chronologiques fondamentaux: la corrélation avec la géographie; donner aux élèves à la fois une vision du monde et une mémoire; l'étude des documents (textes, images, monuments) est privilégiée.	Le monde antique.	La naissance de l'agriculture et de l'écriture, l'Égypte (le pharaon, les dieux et les tombes), le peuple de la Bible, la Grèce (naissance d'une culture, Athènes, Alexandre le Grand), Rome (de la République à l'Empire), les débuts du christianisme, la fin de l'Empire romain en Occident.	De 90 à 99 heures, avec des fourchettes indicatives pour chaque partie du programme (par exemple, de 9 à 10 heures pour la Grèce et pour Rome).	L'organisation chronologique de l'enseignement se double de la volonté d'étudier les documents historiques pour eux-mêmes, en insistant sur leur nature patrimoniale. Un objectif ambitieux, peut-être trop pour des élèves qui doivent non seulement mémoriser des repères, mais aussi faire preuve d'esprit de synthèse. Or, beaucoup d'entre eux peinent encore dans l'expression écrite la plus élémentaire.
5 ^e	Envisager un millénaire d'histoire à travers trois temps forts: le monde au IX ^e siècle, le XIII ^e siècle et le XVI ^e siècle en Occident. Les cartes, les repères chronologiques et les documents sont au centre des programmes.	Le Moyen Âge et la naissance des Temps modernes.	De l'Empire romain au Moyen Âge (l'Empire byzantin, le monde musulman, l'Empire carolingien), la Chrétienté occidentale (l'Église, les crises politiques et la société), le royaume de France du IX ^e au XV ^e siècle), la naissance des Temps modernes (humanisme, Renaissance, Réforme), le royaume de France au XVI ^e siècle).	De 35 à 42 heures, avec des fourchettes indicatives pour chaque partie du programme (par exemple, 8 heures pour l'humanisme, la Renaissance et la Réforme).	Les thèmes abordés se distinguent par leur complexité. L'enseignement doit donc être aussi dynamique et illustré que possible. Le recours à des outils pédagogiques tels que films ou projections vidéo prend ici toute sa dimension. Au regard du caractère conceptuel des thèmes abordés, les enseignants ne doivent pas craindre de mettre en relief les personnages.
4 ^e	Les élèves doivent acquiescer une véritable culture historique. Les repères chronologiques ne sont pas de simples dates, ils servent mis en relation avec des faits de civilisation.	Des Temps modernes à la naissance du monde contemporain.	Les XVII ^e et XVIII ^e siècles (l'Europe moderne, la monarchie absolue en France, la recherche en cause de l'absolutisme), la période révolutionnaire (1789-1815, à travers les grandes phases en France et les transformations de l'Europe), l'Europe et son expansion au XIX ^e siècle (l'Age industriel, les mouvements libéraux et nationaux, le partage du monde, la France de 1815 à 1914).	De 35 à 38 heures, avec des fourchettes indicatives pour chaque partie du programme (par exemple 7 à 8 heures pour les grandes phases de la période révolutionnaire en France).	Le programme se distingue par sa cohérence. Il fait notamment bien apparaître les transformations de tous ordres (politique, économique, sociale). L'histoire comme une succession de ruptures apparaît en pleine lumière.
3 ^e	En fin de troisième, les élèves doivent être capables de donner du sens au monde dans lequel ils vivent. Le programme a donc pour ambition de faire comprendre l'histoire du monde de 1914 à nos jours. Les finalités critiques de l'enseignement de l'histoire commencent à pointer. Les convergences entre l'histoire et la géographie sont renforcées.	Le monde d'aujourd'hui.	1914-1945, guerre, génocide, totalitarisme (la Première Guerre mondiale, l'URSS de Staline, la crise des années 1930, la Seconde Guerre mondiale); l'élaboration et l'organisation du monde d'aujourd'hui (démondernité, croissance économique, évolution démographique, guerre froide, décolonisation); les puissances économiques majeures: la France depuis 1945.	3 heures 30 par semaine pour l'histoire, la géographie et l'éducation civique.	Le programme de troisième est victime de sa lourdeur, qui le rend assez indigeste pour les élèves. De plus, comme l'interaction entre l'histoire et la géographie est renforcée via de nombreux thèmes transversaux (la répartition des richesses, l'équilibre entre les populations, la France), l'enseignement est rendu encore plus complexe pour les élèves. Par ailleurs, des thèmes comme l'Italie fasciste et la crise de 1929 ont été rayés de manière pure et simple.